

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ORIGINAL PAPER

Προσαρμογή της κλίμακας καταγραφής στάσεων απέναντι σε ομοφυλόφιλες γυναίκες και άνδρες στην ελληνική γλώσσα

ΣΚΟΠΟΣ Η προσαρμογή της κλίμακας καταγραφής στάσεων απέναντι σε ομοφυλόφιλες γυναίκες και άνδρες του Herek, στην ελληνική γλώσσα. Η κλίμακα αποτελεί μια σύντομη μέτρηση των στάσεων ετεροφυλόφιλων απέναντι σε ομοφυλόφιλους άνδρες και γυναίκες. Η κλίμακα εκλαμβάνει τις στάσεις αυτές ως αναφορές στάσεων μεταξύ κοινωνικών ομάδων, οι οποίες ομοιάζουν στην ψυχολογική δομή και λειτουργία με διαφυλετικές στάσεις. Συγκεκριμένα, η κλίμακα αποτελείται από προτάσεις/απόψεις που καταγράφουν τις συναισθηματικές απαντήσεις ετεροφυλόφιλων απέναντι σε ομοφυλόφιλες γυναίκες και άνδρες. **ΥΛΙΚΟ-ΜΕΘΟΔΟΣ** Η κλίμακα μεταφράστηκε σύμφωνα με τη μεθοδολογία της διγλωσσικής μετάφρασης. Εξετάστηκε ο βαθμός κατανόησής της σε 46 φοιτητές(τριες) του ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης, οι οποίοι(ες) κλήθηκαν να απαντήσουν αν κατάλαβαν την καθεμιά από τις 20 προτάσεις, καθώς και να σχολιάσουν τι ήταν αυτό που πιθανόν να τους(τις) δυσκόλεψε. Η τελική μορφή της κλίμακας συμπληρώθηκε σε ανώνυμη και προαιρετική βάση από 178 φοιτητές(τριες), παραϊατρικών επαγγελμάτων, του ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης. **ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ** Η κλίμακα στάσεων αποδείχθηκε ότι παρουσιάζει ικανοποιητική εσωτερική συνέπεια (Cronbach alpha=0,91), αξιοπιστία ως προς το χρόνο (συντελεστής συσχέτισης=0,91), καθώς και δομική εγκυρότητα (paired samples T, $p > 0,05$). **ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ** Η κλίμακα μπορεί να αποτελέσει ένα χρήσιμο εργαλείο τόσο σε ερευνητικό επίπεδο για τη διερεύνηση των στάσεων των ετεροφυλόφιλων προς την ομοφυλοφιλία (ανδρών και γυναικών) και των διαφορών που ενδεχομένως να υπάρχουν στην αντιμετώπιση της ανδρικής και της γυναικείας ομοφυλοφιλίας, όσο και για την αξιολόγηση προγραμμάτων καταπολέμησης της σεξουαλικής προκατάληψης.

Στις αρχές του 1970, δύο γεγονότα προλείαναν το έδαφος για τις έρευνες που αφορούν στην ομοφυλοφιλία. Το 1972, ο Weinberg δημοσίευσε το βιβλίο του *"Society and the healthy homosexual"*, στο οποίο και εισήγαγε τον όρο ομοφυλοφοβία. Με τον όρο αυτόν επιτεύχθηκε η πλήρης μεταστροφή από τη θεώρηση της ομοφυλοφιλίας ως διαταραχής, στο να θεωρείται η επιθετικότητα προς τους(τις) ομοφυλόφιλες(ους) ως πρόβλημα.¹ Επίσης, το 1973, η Αμερικανική Ψυχιατρική Εταιρεία δεν συμπεριέλαβε τον όρο «ομοφυλοφιλία» στο Διαγνωστικό και το Στατιστικό Εγχειρίδιο Ψυχικών Διαταραχών (DSM).¹ Το βιβλίο του Weinberg καθώς και η αναθεώρηση του Διαγνωστικού και Στατιστικού Εγχειριδίου Ψυχικών Διαταραχών αποτέλεσαν ενδείξεις μιας νέας εποχής, στην οποία οι ομοφυλόφιλοι άνδρες και γυναίκες αντιστέκονταν σθεναρά στο ιστορικά επιβεβλημένο σε αυτούς στίγμα από μια ετεροφυλόφιλη

κοινωνία. Και τα δύο γεγονότα αντικατοπτρίζουν το γεγονός ότι οι επαγγελματίες της ψυχικής υγείας και οι ερευνητές δεν σχετίζουν το σεξουαλικό προσανατολισμό με την ψυχοπαθολογία.²

Ο Herek¹ πρότεινε τον όρο σεξουαλική προκατάληψη, τον οποίο όρισε ως αρνητική στάση προς κάποιον ή κάποια εξαιτίας του σεξουαλικού του προσανατολισμού. Επισήμανε, επίσης, ότι οι περισσότερες έρευνες σε αυτή τη θεματική δεν όριζαν επακριβώς το φύλο της μελέτης τους, διερευνώντας δηλαδή γενικά τις στάσεις απέναντι σε ομοφυλόφιλους ή την ομοφυλοφιλία. Κατά συνέπεια, οι ομοφυλόφιλες γυναίκες δεν διαφοροποιούνταν από τους άνδρες ομοφυλόφιλους ως ένας ξεχωριστός στόχος προκατάληψης και το αντίστροφο.^{3,4}

Η διατύπωση αυτή δεν ήταν λειτουργική, καθώς εμπόδιζε

ΑΡΧΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ 2010, 27(5):787-792
ARCHIVES OF HELLENIC MEDICINE 2010, 27(5):787-792

Η. Γρηγορόπουλος,¹
Σ. Παπαχαρίτου,¹
Μ. Μωραΐτου²

¹Κέντρο Σεξουαλικής & Αναπαραγωγικής Υγείας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη
²Τμήμα Μαιευτικής, Αλεξάνδρειο ΤΕΙ Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη

Adaptation of the attitudes toward lesbians and gay men (ATLG) scale into the Greek language

Abstract at the end of the article

Λέξεις ευρητηρίου

Ομοφυλοφιλία
Πολιτισμική προσαρμογή
Σεξουαλική προκατάληψη
Στάσεις

Υποβλήθηκε 28.9.2009

Εγκρίθηκε 19.10.2009

την ανακάλυψη διαφορών μεταξύ των ετεροφυλόφιλων σχετικά με τις στάσεις τους απέναντι σε ομοφυλόφιλες γυναίκες και άνδρες. Επιπλέον, επειδή πολλοί συμμετέχοντες σε έρευνες μπορεί να θεωρούσαν ότι ο όρος «ομοφυλοφιλία» αναφέρεται αποκλειστικά σε άνδρες, αυτή η προσέγγιση δεν ήταν ικανή να αποκαλύψει πληροφορίες σχετικά με τις στάσεις απέναντι στις ομοφυλόφιλες γυναίκες.¹ Επομένως, κατά τον Herek,¹ με το διαχωρισμό των φύλων επιτυγχάνεται η μέτρηση των στάσεων των ετεροφυλόφιλων προς τις ομοφυλόφιλες γυναίκες ξεχωριστά από τις στάσεις τους απέναντι στους ομοφυλόφιλους άνδρες. Αν και η ανάγκη να καταπολεμηθεί η σεξουαλική προκατάληψη είναι μεγάλη, στον ελληνικό χώρο υπάρχουν λίγες μελέτες και ερευνητικά δεδομένα γύρω από το ζήτημα της ομοφυλοφιλίας² και των στάσεων των ετεροφυλόφιλων προς ομοφυλόφιλους (άνδρες και γυναίκες).

Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν η πιλοτική προσαρμογή της κλίμακας ATLG στην ελληνική γλώσσα, προσπαθώντας παράλληλα να συμβάλλει στην ανάπτυξη συστηματικών ερευνών και μελετών σχετικά με τις στάσεις απέναντι στην ομοφυλοφιλία στην Ελλάδα.

ΥΛΙΚΟ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΣ

Ερωτηματολόγιο

Η κλίμακα του Herek (κλίμακα ATLG) αποτελεί μια σύντομη μέτρηση των στάσεων ετεροφυλόφιλων απέναντι σε ομοφυλόφιλες γυναίκες και άνδρες. Εκλαμβάνει τις στάσεις αυτές ως αναφορές στάσεων μεταξύ διαφορετικών κοινωνικών ομάδων, οι οποίες (στάσεις) ομοιάζουν στην ψυχολογική δομή και λειτουργία με διαφυλετικές και διεθνικές στάσεις, όπου η σύγκρουση είναι διαπροσωπική ή διομαδική: «Εγώ (ή εμείς) ενάντια σε αυτούς». Η κλίμακα περιέχει προτάσεις/απόψεις που καταγράφουν τις συναισθηματικές απαντήσεις ετεροφυλόφιλων απέναντι στην ομοφυλοφιλία και τους ομοφυλόφιλους άνδρες και γυναίκες.⁶ Αποτελείται από 20 προτάσεις/απόψεις, από τις οποίες οι 10 αφορούν σε ομοφυλόφιλες γυναίκες (υποκλίμακα στάσεων απέναντι σε ομοφυλόφιλες γυναίκες) και οι υπόλοιπες 10 αφορούν σε ομοφυλόφιλους άνδρες (υποκλίμακα στάσεων απέναντι σε ομοφυλόφιλους άνδρες) και στις οποίες οι ερωτώμενοι(ες) καλούνται να υποδείξουν το επίπεδο συμφωνίας ή διαφωνίας τους. Επειδή οι δύο παραπάνω υποκλίμακες αποτελούνται από διαφορετικές δηλώσεις, οι βαθμολογίες τους δεν είναι άμεσα συγκρίσιμες. Οι ερευνητές, για παράδειγμα, που επιθυμούν να συγκρίνουν τις στάσεις απέναντι σε ομοφυλόφιλους άνδρες με τις στάσεις απέναντι στις ομοφυλόφιλες γυναίκες πρέπει να χρησιμοποιήσουν μια υποκλίμακα (η υποκλίμακα στάσεων απέναντι σε ομοφυλόφιλους άνδρες έχει χρησιμοποιηθεί με επιτυχία γι' αυτόν το σκοπό), όπου κάθε πρόταση/άποψη θα παρουσιάζεται δύο φορές: Μία θα αφορά σε ομοφυλόφιλους άνδρες και μία θα αναφέρεται σε ομοφυλόφιλες γυναίκες.⁶

Ο χρόνος συμπλήρωσης ποικίλλει ανάλογα με το εάν χρη-

σιμοποιείται η γραπτή ή η προφορική εκδοχή. Για απόφοιτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή φοιτητές η συμπλήρωση κάθε πρότασης/άποψης απαιτεί περίπου 2–3 λεπτά.⁶

Βαθμολογία

Η γραπτή εκδοχή της κλίμακας συνήθως παρέχει στους ερωτώμενους 5βάθμιες, 7βάθμιες ή 9βάθμιες διπολικές κλίμακες, με άκρα «διαφωνώ απόλυτα»/«συμφωνώ απόλυτα». Η βαθμολόγηση της κλίμακας πραγματοποιείται προσθέτοντας τις αριθμητικές τιμές (για παράδειγμα, 1=διαφωνώ απόλυτα, 5=συμφωνώ απόλυτα) για καθεμιά πρόταση/άποψη. Σημειώνεται ότι η βαθμολογία αντιστρέφεται σε συγκεκριμένες προτάσεις/απόψεις. Το εύρος της βαθμολογίας ποικίλλει ανάλογα με τους βαθμούς της διπολικής κλίμακας που χρησιμοποιείται. Για παράδειγμα, σε μια 5βάθμια κλίμακα, η συνολική βαθμολογία μπορεί να κυμαίνεται από 20 (απόλυτα θετική στάση) έως 100 (απόλυτα αρνητική στάση), με τη βαθμολογία σε καθεμιά από τις δύο υποκλίμακες να κυμαίνεται από 10–50.

Διγλωσσική μετάφραση – πολιτισμική προσαρμογή

Η κλίμακα μεταφράστηκε με τη μεθοδολογία της διγλωσσικής μετάφρασης προς δύο κατευθύνσεις. Η πρωτότυπη κλίμακα μεταφράστηκε από την αγγλική στην ελληνική γλώσσα από δύο ερευνητές, μεταξύ των οποίων, εκτός από μικρές συντακτικές διαφορές, δεν υπήρξαν μεγάλες διαφορές στην ερμηνεία των λέξεων. Στη συνέχεια μεταφράστηκε στα αγγλικά από καθηγήτρια αγγλικής φιλολογίας, η οποία δεν γνώριζε την αρχική αγγλική έκδοση του ερωτηματολογίου. Το κείμενο που προέκυψε μετά από την έκθεση συμφιλίωσης των δύο εκδοχών στην αγγλική γλώσσα, υποβλήθηκε σε πολιτισμική προσαρμογή με τη μέθοδο debriefing interview.

Σαράντα έξι φοιτητές(τριες) του ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης συμπλήρωσαν την κλίμακα, υπό την εποπτεία ενός μέλους της ερευνητικής ομάδας, και κλήθηκαν να απαντήσουν αν κατανόησαν επαρκώς την καθεμιά από τις 20 προτάσεις/απόψεις, βαθμολογώντας από 0 (καθόλου) έως 3 (πολύ). Παράλληλα, τους ζητήθηκε αφενός να σχολιάσουν τι ήταν αυτό που πιθανόν τους(τις) δυσκόλεψε και αφετέρου να αναδιατυπώσουν με δικά τους λόγια οτιδήποτε θεωρούσαν αναγκαίο, έτσι ώστε να καταστεί πιο κατανοητή η ερώτηση. Με βάση το μέσο όρο κατανόησης για καθεμιά πρόταση/άποψη και τα σχόλια των συμμετεχόντων, διαμορφώθηκε η τελική μορφή της κλίμακας (πίν. 1).

Ψυχομετρικές δοκιμασίες – πληθυσμός μελέτης

Προκειμένου να σταθμιστεί η ελληνική μετάφραση του ερωτηματολογίου που προέκυψε, συμπληρώθηκε από φοιτητές(τριες) του ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης σε προαιρετική και ανώνυμη βάση. Συνολικά, συμπληρώθηκε από 178 φοιτητές(τριες). Το σύνολο των φοιτητών κλήθηκε να συμπληρώσει το ερωτηματολόγιο κατά τη διάρκεια υποχρεωτικών μαθημάτων. Δεν υπήρξε περιστατικό μη ανταπόκρισης στην εθελοντική συμπλήρωση του ερωτηματολογίου. Το

Πίνακας 1. Μετάφραση της κλίμακας στάσεων του Herek (ATLG) απέναντι σε ομοφυλόφιλες γυναίκες και άνδρες, στην ελληνική γλώσσα.

1	Οι ομοφυλόφιλες γυναίκες δεν μπορούν να ενταχθούν ομαλά (δεν ταιριάζουν) στην κοινωνία μας
2	Η ομοφυλοφιλία μιας γυναίκας, σε καμιά περίπτωση, δεν πρέπει να αποτελεί αιτία για διακρίσεις στον εργασιακό χώρο
3	Η γυναικεία ομοφυλοφιλία είναι καταστρεπτική για την κοινωνία, επειδή καταργεί τη βιολογική διαφορά ανάμεσα στα δύο φύλα
4	Η γυναικεία ομοφυλοφιλική συμπεριφορά δεν πρέπει να αποδοκιμάζεται
5	Η γυναικεία ομοφυλοφιλία είναι αμαρτία
6	Ο αυξανόμενος αριθμός των ομοφυλόφιλων γυναικών δείχνει την κρίση των ηθικών αξιών της κοινωνίας μας
7	Η γυναικεία ομοφυλοφιλία αυτή καθαυτή δεν αποτελεί πρόβλημα, εκτός και εάν η κοινωνία την παρουσιάζει ως πρόβλημα
8	Η γυναικεία ομοφυλοφιλία θέτει σε κίνδυνο πολλούς βασικούς θεσμούς της κοινωνίας μας
9	Η γυναικεία ομοφυλοφιλία αποτελεί κατώτερη μορφή έκφρασης της σεξουαλικότητας
10	Οι ομοφυλόφιλες γυναίκες είναι αρρωστημένα άτομα
11	Θα πρέπει να επιτρέπεται σε ομοφυλόφιλα ζευγάρια ανδρών να υιοθετούν παιδιά, όπως επιτρέπεται στα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια
12	Πιστεύω ότι οι ομοφυλόφιλοι άνδρες είναι αηδιαστικοί
13	Δεν θα πρέπει να επιτρέπεται σε ομοφυλόφιλους άνδρες να διδάσκουν στα σχολεία
14	Η ανδρική ομοφυλοφιλία αποτελεί διαστροφή
15	Η ομοφυλοφιλία αποτελεί μια φυσιολογική έκφραση της σεξουαλικότητας των ανδρών
16	Εάν ένας άνδρας έχει ομοφυλοφιλικές τάσεις, πρέπει να κάνει ό,τι μπορεί για να τις ξεπεράσει
17	Δεν θα στενοχωριόμουν ιδιαίτερα εάν μάθαινα ότι ο γιος μου είναι ομοφυλόφιλος
18	Το σεξ μεταξύ δύο ανδρών δεν είναι καθόλου σωστό
19	Ο γάμος μεταξύ ομοφυλόφιλων ανδρών αποτελεί γελοίο γεγονός
20	Η ανδρική ομοφυλοφιλία είναι ένας διαφορετικός τρόπος ζωής, ο οποίος δεν θα πρέπει να καταδικάζεται

96% του δείγματος αποτελείται από γυναίκες και μόνο το 4% από άνδρες. Ο μέσος όρος ηλικίας ήταν 20,93 χρόνια (TA=3,471). Το 72% των φοιτητών προερχόταν από τη Μαιευτική σχολή και το 28% από τη σχολή Βρεφονηπιοκόμων.

Για να ελεγχθεί η επαναληψιμότητα των αποτελεσμάτων της κλίμακας στο χρόνο, χωρίς να έχει μεσολαβήσει κάποια παρέμβαση, 15 φοιτητές(τριες) του ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης κλήθηκαν να το συμπληρώσουν μετά παρέλευση 3 εβδομάδων από την πρώτη φορά. Η εσωτερική συνέπεια της κλίμακας ελέγχθηκε, επίσης, σε φοιτητές του ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης.

Για τον έλεγχο της δομικής εγκυρότητας, οι παραπάνω 15 φοιτητές(τριες) συμπλήρωσαν και μια εναλλακτική μορφή της κλίμακας, όπου η υποκλίμακα για τις ομοφυλόφιλες γυναίκες

διατυπώθηκε διαφορετικά, ώστε να αφορά στους ομοφυλόφιλους άνδρες, και αντίστοιχα η υποκλίμακα για τους ομοφυλόφιλους άνδρες διατυπώθηκε διαφορετικά, ώστε να αφορά στις ομοφυλόφιλες γυναίκες^{2,7} (πίν. 2). Η μη διαφορά μεταξύ των μέσων όρων των δύο κλιμάκων, σύμφωνα με τον Herek,⁶ ενισχύει τη δομική εγκυρότητα της κλίμακας.

Στατιστική ανάλυση

Για τη στατιστική ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το πρόγραμμα SPSS 11.0. Η κανονικότητα των συνεχών μεταβλητών ελέγχθηκε με τη δοκιμασία του Kolmogorov-Smirnov και με ιστογράμματα. Για τον έλεγχο της αξιοπιστίας των μετρήσεων της κλίμακας στάσεων απέναντι σε ομοφυλόφιλες γυναίκες και

Πίνακας 2. Εναλλακτική κλίμακα στάσεων απέναντι σε ομοφυλόφιλες γυναίκες και άνδρες, του Herek (ATLG), στην ελληνική γλώσσα.

1	Οι ομοφυλόφιλοι άνδρες δεν μπορούν να ενταχθούν ομαλά (δεν ταιριάζουν) στην κοινωνία μας
2	Η ομοφυλοφιλία ενός άνδρα, σε καμιά περίπτωση, δεν πρέπει να αποτελεί αιτία για διακρίσεις στον εργασιακό χώρο
3	Η ανδρική ομοφυλοφιλία είναι καταστρεπτική για την κοινωνία, επειδή καταργεί τη βιολογική διαφορά ανάμεσα στα δύο φύλα
4	Η ομοφυλόφιλη ανδρική συμπεριφορά δεν πρέπει να αποδοκιμάζεται
5	Η ανδρική ομοφυλοφιλία είναι αμαρτία
6	Ο αυξανόμενος αριθμός των ομοφυλόφιλων ανδρών δείχνει την κρίση των ηθικών αξιών της κοινωνίας μας
7	Η ανδρική ομοφυλοφιλία αυτή καθαυτή δεν αποτελεί πρόβλημα, εκτός και εάν η κοινωνία την παρουσιάζει ως πρόβλημα
8	Η ανδρική ομοφυλοφιλία θέτει σε κίνδυνο πολλούς βασικούς θεσμούς της κοινωνίας μας
9	Η ανδρική ομοφυλοφιλία αποτελεί κατώτερη μορφή έκφρασης της σεξουαλικότητας
10	Οι ομοφυλόφιλοι άνδρες είναι αρρωστημένα άτομα
11	Θα πρέπει να επιτρέπεται σε ομοφυλόφιλες γυναίκες να υιοθετούν παιδιά, όπως επιτρέπεται στα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια
12	Πιστεύω ότι οι ομοφυλόφιλες γυναίκες είναι αηδιαστικές
13	Δεν θα πρέπει να επιτρέπεται σε ομοφυλόφιλες γυναίκες να διδάσκουν στα σχολεία
14	Η γυναικεία ομοφυλοφιλία αποτελεί διαστροφή
15	Η ομοφυλοφιλία αποτελεί μια φυσιολογική έκφραση της σεξουαλικότητας των γυναικών
16	Εάν μια γυναίκα έχει ομοφυλοφιλικές τάσεις, πρέπει να κάνει ό,τι μπορεί για να τις ξεπεράσει
17	Δεν θα στενοχωριόμουν ιδιαίτερα εάν μάθαινα ότι η κόρη μου είναι ομοφυλόφιλη
18	Το σεξ μεταξύ δύο γυναικών δεν είναι καθόλου σωστό
19	Ο γάμος μεταξύ ομοφυλόφιλων γυναικών αποτελεί γελοίο γεγονός
20	Η γυναικεία ομοφυλοφιλία είναι ένας διαφορετικός τρόπος ζωής, ο οποίος δεν θα πρέπει να καταδικάζεται

άνδρες, μετά από παρέλευση 3 εβδομάδων και εφόσον δεν είχε μεσολαβήσει κάποια παρέμβαση, χρησιμοποιήθηκε το κριτήριο t για συζευγμένα δείγματα (paired samples T test) και η συσχέτιση των τιμών πριν και μετά από το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Για την αξιολόγηση της εσωτερικής συνέπειας του ερωτηματολογίου χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής Cronbach alpha.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Ψυχομετρικές δοκιμασίες

Η διαδικασία συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων σε όλες τις περιπτώσεις δεν υπερέβη τα 2 λεπτά.

Αξιοπιστία ως προς το χρόνο: Για να ελεγχθεί η επαναληψιμότητα των αποτελεσμάτων της κλίμακας στο χρόνο, χωρίς να έχει μεσολαβήσει κάποια παρέμβαση, 15 φοιτήτριες κλήθηκαν να το συμπληρώσουν μετά από παρέλευση 3 εβδομάδων. Ο συσχετισμένος έλεγχος t (paired samples T test) που χρησιμοποιήθηκε έδειξε ότι ο μέσος όρος του συνολικού αποτελέσματος δεν μεταβλήθηκε στατιστικώς σημαντικά από την παρέλευση του συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος (60,53 έναντι 61,80, συντελεστής συσχέτισης 0,91, $p=0,82$).

Εσωτερική συνέπεια: Η εσωτερική συνέπεια της κλίμακας ελέγχθηκε σε 178 φοιτητές (96% γυναίκες). Για την αξιολόγησή της χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής Cronbach alpha. Η αξιοπιστία της υποκλίμακας στάσεων απέναντι σε ομοφυλόφιλες γυναίκες ήταν 0,86, της υποκλίμακας στάσεων απέναντι σε ομοφυλόφιλους άνδρες 0,85 και η αξιοπιστία όλης της κλίμακας ήταν 0,91, γεγονός που δείχνει ότι η κλίμακα στάσεων απέναντι σε ομοφυλόφιλες γυναίκες και άνδρες διαθέτει υψηλή εσωτερική συνέπεια.

Δομική εγκυρότητα: Στοχεύοντας στον έλεγχο της δομικής εγκυρότητας, οι συμμετέχουσες μετά από την παρέλευση 3 εβδομάδων συμπλήρωσαν μαζί με την αρχική κλίμακα και μια εναλλακτική μορφή της κλίμακας, όπου η υποκλίμακα για τις ομοφυλόφιλες γυναίκες διατυπώθηκε διαφορετικά, ώστε να αφορά στους ομοφυλόφιλους άνδρες, και αντίστοιχα η υποκλίμακα για τους ομοφυλόφιλους άνδρες διατυπώθηκε διαφορετικά, ώστε να αφορά στις γυναίκες^{2,7} (πίν. 2).

Η αξιοπιστία των εναλλακτικών υποκλιμάκων (υποκλίμακα ομοφυλόφιλων ανδρών $\alpha=0,86$, υποκλίμακα ομοφυλόφιλων γυναικών $\alpha=0,80$) και συνολικά της εναλλακτικής κλίμακας ήταν ικανοποιητική ($\alpha=0,90$). Η δοκιμασία paired samples T που χρησιμοποιήθηκε έδειξε ότι οι μέσοι όροι των δύο κλιμάκων (60,63, έναντι 61,80, $p>0,05$) δεν διέφεραν στατιστικά σημαντικά, γεγονός που ενισχύει τη δομική εγκυρότητα της κλίμακας.²

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Η κλίμακα ATLG επιλέχθηκε, γιατί αποτελεί βασικό εργαλείο έρευνας σε πολυάριθμες μελέτες για τις στάσεις προς την ομοφυλοφιλία (ανδρών και γυναικών) την τελευταία δεκαετία, ενώ διαθέτει υψηλή αξιοπιστία και εγκυρότητα.^{1,6,8-11} Για την προσαρμογή της κλίμακας χρησιμοποιήθηκε η διγλωσσική μετάφραση και ακολούθησε η στάθμιση της ελληνικής μετάφρασης. Ο σχετικά σύντομος χρόνος συμπλήρωσης της κλίμακας καταδεικνύει ότι είναι ένα ερωτηματολόγιο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί και σε μεγάλο μέγεθος έρευνες, όπου τα χρονικά περιθώρια μπορεί να είναι περιορισμένα λόγω του αριθμού των χρησιμοποιούμενων εργαλείων συνεκτίμησης διαφόρων παραμέτρων. Η διαδικασία στάθμισης της κλίμακας έδειξε ότι η ελληνική μετάφραση παρουσιάζει ικανοποιητική αξιοπιστία και εγκυρότητα. Η επαναληψιμότητα των αποτελεσμάτων της κλίμακας στο χρόνο και η ικανοποιητική εσωτερική συνέπεια του ερωτηματολογίου δείχνουν ότι η κλίμακα μπορεί να αποτελέσει ένα αξιόπιστο ερευνητικό εργαλείο. Ωστόσο, θεωρείται αναγκαίο να ελεγχθεί η δομική εγκυρότητα της ελληνικής μετάφρασης και με άλλες στατιστικές δοκιμασίες. Επιπλέον, ένας μεθοδολογικός περιορισμός αφορά στο μικρό δείγμα φοιτητών, που απαρτίζεται κυρίως από γυναίκες, το οποίο χρησιμοποιήθηκε για τη στάθμιση του ερωτηματολογίου και περιορίστηκε σε φοιτητές του ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης. Είναι σαφές ότι η κλίμακα πρέπει να ελεγχθεί και σε διαφορετικές ηλικιακές ομάδες με επίσης ποικίλα επίπεδα μόρφωσης. Επιπλέον, το δείγμα που χρησιμοποιήθηκε για τον έλεγχο της επαναληψιμότητας των αποτελεσμάτων της κλίμακας στο χρόνο είναι αρκετά μικρό, με αποτέλεσμα ο έλεγχος να είναι ενδεικτικός και όχι αποδεικτικός της αξιοπιστίας ως προς το χρόνο. Μελλοντικές μελέτες θα πρέπει να επαληθεύσουν ότι το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο έχει τις απαιτούμενες ψυχομετρικές ιδιότητες ώστε να είναι κατάλληλο να χρησιμοποιηθεί στο γενικό πληθυσμό για ερευνητικούς ή άλλους λόγους.

Συνολικά, η κλίμακα στάσεων απέναντι σε ομοφυλόφιλες γυναίκες και ομοφυλόφιλους άνδρες εκτιμά τις προσωπικές στάσεις ετεροφυλόφιλων σχετικά με την ομοφυλοφιλία και, πιο συγκεκριμένα, για τους ομοφυλόφιλους άνδρες και γυναίκες ως ομάδες. Όμως, οι στάσεις αυτές δεν περιλαμβάνουν όλες τις απόψεις, πεποιθήσεις και διαθέσεις στον τομέα αυτό. Για παράδειγμα, έρευνες στις ΗΠΑ δείχνουν ότι οι δημόσιες απόψεις σχετικά με τα πολιτικά δικαιώματα ομοφυλόφιλων ανδρών και γυναικών συνήθως είναι ανεξάρτητες από την ηθική εκτίμηση της ομοφυλοφιλίας. Δηλαδή, ενώ οι περισσότεροι Αμερικανοί

αποδοκιμάζουν, για ηθικούς λόγους, την ομοφυλοφιλία ή θεωρούν ότι είναι μια ανάρμοστη συμπεριφορά, οι περισσότεροι, επίσης, αισθάνονται ότι οι ομοφυλόφιλοι (γυναίκες και άνδρες) θα έπρεπε να έχουν ίσες ευκαιρίες εργασίας και ελευθερία στο λόγο.¹² Γι' αυτό, σε περίπτωση που κάποιοι ερευνητές θέλουν να διερευνήσουν και περαιτέρω διαστάσεις των στάσεων των ετεροφυλόφιλων, θα πρέπει να χρησιμοποιήσουν συμπληρωματικά με την παρούσα και άλλες κλίμακες. Επίσης, πρέπει να τονιστεί ότι, όπως οποιαδήποτε άλλη κλίμακα, κατασκευάστηκε και τεκμηριώθηκε σε ένα συγκεκριμένο χωροχρόνο, ο οποίος επηρεάζει τις κρατούσες και κοινωνικά αποδεκτές αντιλήψεις για την ομοφυλοφιλία. Επομένως, τα αποτελέσματά της είναι γενικεύσιμα, υπό όρους, μόνο στο ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο όπου διαμορφώθηκε η κλίμακα και αυτό επειδή οι κοινωνικές αντιλήψεις για την ομοφυλοφιλία μπορεί να διαφέρουν από περιβάλλον σε περιβάλλον επηρεαζόμενες από διαφορετικούς πολιτισμικούς κανόνες σε κάθε γεωγραφική περιοχή, εποχή και κοινωνία.

Συμπερασματικά, οι στάσεις απέναντι σε ομοφυλόφιλους(ες) επηρεάζουν την καθημερινή μας πρακτική, ενώ η καταγραφή τους είναι σημαντική τόσο σε πολιτισμικό

όσο και κοινωνικό επίπεδο. Η καταγραφή τους, επίσης, έχει καθοριστική σημασία για την ανάπτυξη προγραμμάτων ενημέρωσης και πρόληψης της σεξουαλικής προκατάληψης. Στον ελληνικό χώρο υπάρχουν ελάχιστες μελέτες αναφορικά με την ομοφυλοφιλία,⁵ γεγονός που καθιστά ανέφικτη την καταγραφή της ελληνικής πραγματικότητας αλλά και το σχεδιασμό μελετών σε θέματα που αφορούν στην ομοφυλοφιλία, ανδρών και γυναικών, και στη σεξουαλική προκατάληψη. Ένα αίτιο για την έλλειψη ερευνών αποτελεί και το γεγονός ότι δεν υπάρχουν σταθμισμένα εργαλεία-ερωτηματολόγια για τις στάσεις προς την ομοφυλοφιλία ανδρών και γυναικών. Η συγκεκριμένη ερευνητική προσπάθεια αποτελεί μια πρώτη προσπάθεια προσαρμογής της κλίμακας καταγραφής στάσεων απέναντι σε ομοφυλόφιλες γυναίκες και άνδρες στην ελληνική γλώσσα και ενδεχομένως να χρησιμοποιηθεί ως αναφορά σε κάθε μελλοντική έρευνα που θα αφορά στη μελέτη των στάσεων των ετεροφυλόφιλων προς ομοφυλόφιλους(ες). Η κλίμακα μπορεί να αποτελέσει ένα χρήσιμο εργαλείο τόσο σε ερευνητικό επίπεδο όσο και για την αξιολόγηση προγραμμάτων καταπολέμησης της σεξουαλικής προκατάληψης εφόσον επόμενες μελέτες επαληθεύσουν τις ψυχομετρικές ιδιότητες της κλίμακας και σε δείγμα γενικού πληθυσμού.

ABSTRACT

Adaptation of the attitudes toward lesbians and gay men (ATLG) scale into the Greek language

I. GRIGOROPOULOS,¹ S. PAPAHRITOU,¹ M. MORAITOU²

¹Center for Sexual and Reproductive Health, Aristotle University of Thessaloniki, Thessaloniki, ²Alexander Technological Educational Institute of Thessaloniki, Thessaloniki, Greece

Archives of Hellenic Medicine 2010, 27(5):787–792

OBJECTIVE The adaptation of the Herek scale attitudes toward lesbians and gay men (ATLG) into the Greek language. The ATLG scale is a brief measure of the attitudes of heterosexuals towards gay men and women. The ATLG treats these attitudes as one instance of intergroup attitudes, similar in psychological structure and function to interracial attitudes. The scale presents statements that tap heterosexuals' affective responses to homosexuality and to gay men and lesbians. **METHOD** The scale was translated into the Greek language using the bilingual translation methodology. Cultural adaptation was performed by completion of the scale by 46 students of the Technological Institute of Thessaloniki (TEI), and the final version was tested on 178 students of TEI Thessaloniki who completed the scale anonymously and voluntarily. **RESULTS** The ATLG scale was shown to have satisfactory internal consistency ($\alpha=0.91$), test-retest reliability ($r=0.91$) and construct validity (paired samples T-test, $p>0.05$). **CONCLUSIONS** The ATLG scale can be used as a valuable instrument for the measurement of sexual prejudice, and of differences in the attitudes of heterosexuals towards gay men and lesbians in future research projects, or as an evaluation tool for training programmes aimed at decreasing sexual prejudice towards lesbians and gay men.

Key words: Attitudes, Cultural adaptation, Lesbians and gay men, Sexual prejudice

Βιβλιογραφία

1. HEREK GM. The psychology of sexual prejudice. *Curr Dir Psychol Sci* 2000, 9:19–22
2. HEREK GM. Assessing heterosexuals' attitudes toward lesbians and gay men: A review of empirical research with the ATLG scale. In: Greene B, Herek GM (eds) *Lesbian and gay psychology: Theory, research and clinical applications*. Sage Publications, Thousand Oaks, CA, 1994:206–228
3. KITE ME, WHITLEY BE. Sex differences in attitudes toward homosexual persons, behaviors and civil rights: A meta-analysis. *Pers Soc Psychol Bull* 1996, 22:336–353
4. KITE ME, WHITLEY BE. Do heterosexual women and men differ in their attitudes toward homosexuality? A conceptual and methodological analysis. In: Herek GM (ed) *Stigma and sexual orientation: Understanding prejudice against lesbians, gay men, and bisexuals*. Sage Publications, Thousand Oaks, CA, 1998:36–61
5. ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Κ. Ανδρική ταυτότητα και ομόφυλες σχέσεις. Μια προσέγγιση του φύλου και της σεξουαλικότητας. Στο: Δημητρίου Σ (Επιμ.) *Ανθρωπολογία των φύλων*. Εκδόσεις Σαββάλα, Αθήνα, 2001:161–186
6. HEREK GM. The attitudes toward lesbians and gay men (ATLG) scale. In: Davis CM, Yarber WH, Bauserman R, Schreer G, Davis SL (eds) *Handbook of sexuality-related measures*. Sage Publications, Thousand Oaks, CA, 1998:392–394
7. HEREK GM. Heterosexuals' attitudes toward lesbians and gay men: Correlates and gender differences. *J Sex Res* 1988, 25:451–477
8. HEREK GM. Religion and prejudice: A comparison of racial and sexual attitudes. *Pers Soc Psychol Bull* 1987, 13:56–65
9. HEREK GM, CAPITANIO JP. Black heterosexuals' attitudes toward lesbians and gay men in the United States. *J Sex Res* 1995, 32:95–105
10. HEREK GM, CAPITANIO JP. "Some of my best friends": Intergroup contact, concealable stigma, and heterosexuals' attitudes toward gay men and lesbians. *Pers Soc Psychol Bull* 1996, 22:412–424
11. HEREK GM, GLUNT EK. Interpersonal contact and heterosexuals' attitudes toward gay men: Results from a national survey. *J Sex Res* 1993, 30:239–244
12. HEREK GM. Stigma, prejudice and violence against lesbians and gay men. In: Gonsiorek J, Weinrich J (eds) *Homosexuality: Research implications for public policy*. Sage Publications, Newbury Park, CA, 1991:60–80

Corresponding author:

I. Grigoropoulos, 4 G. Sholariou street, GR-546 44 Thessaloniki, Greece
e-mail: griraklis@gmail.com